

IRODALOM.

Barabás Endre: A magyar iskolaügy helyzete Romániában 1918—1940—1941. Kecskemét. 1944. 37 old. Különlenyomat a Kisebbségi Körlevél 1943. 5—6. számaiból.

Szomorú emlékeket idéz fel lelkünkben a fenti, rendkívül nagy szorgalommal és hozzáértéssel összeállított kis könyv. Visszavezet a kisebbségi élet hőskorába és pontos statisztikai adatokban vetíti elénk azt a kemény, szívós, keserű élethalálharcot, melyet egyházainknak a 22 esztendő alatt a román állam rosszindulatú és fondorlatos iskolapolitikájával szemben meg kellett vívniok. Az érdekes statisztikai adatokból csupán egy néhányat idézünk, melyek a küzdelem óriási méretét és az államhatalom egyre nagyobb mértékben megnyilvánuló rosszindulatú elgondolásait tükrözik. Az 1919—20. első román iskolai év kezdetén az ú. n. Kormányzó Tanács kb. 600 állami és községi elemi iskolában hagyta meg a magyar tanítási nyelvet, vagy állított magyar tagozatot az esküt tett tanítók alkalmazásával. Ezen felül, mondhatni az új román kormányzat utasítására, a reformátusok a meglévő 322 elemi iskolájukhoz további 319 elemi iskolát létesítettek, az unitáriusok 26 elemi iskolájuk számát 49-re emelték, míg a r. katolikusok a meglévő 388 magyar elemi iskolájukból 370-et tartottak meg magyarnak. Az evangélikusok elemi iskoláinak száma 8 volt és az is maradt. A 600 magyar állami elemi iskola 1933-ban már 248-ra zsúgorodott az átvett magyar állami tanítók elüldözése, nyugdíjazása, vagy elhalása arányában. A felekezeti iskolák egy része is időközben bezárult. — Az 1919—20. első román iskolai év kezdetén magyar tanítási nyelvvel működött 2 állami teljes és 7 tagozati liceum, 18 r. kath. teljes főgimnázium, 11 ref. és 3 unitárius teljes főgimnázium. Összesen tehát 34 teljes és 7 tagozati főgimnázium (liceum) kezdte el magyar nyelvvel az első román tanévet. A harcban elesett 10 r. kat. fiú és 3 leány, 5 ref. fiú és 1 unitárius fiú, összesen 16 fiú és 3 leány magyar liceum, ill. főgimnázium. Az unitárius főgimnáziumok közül a tordai szűnt meg 1921—22-ben. — Működésben volt 1919—20-ban 8 r. kat., 6 ref., összesen 14 tanítóképző; a harcban elesett 3 kat. és 4 ref., összesen 7. — A magyarnyelvű felsőkereskedelmi iskolák közül 1919—20-ban működött 4 r. kat. és 5 ref., összesen 9 iskola; a harcban elesett 2 r. kat. és 2 ref., összesen 4. — A magyarnyelvű polgári iskolák közül 1919—20-ban működésben volt 38 r. kat., 19 ref., 2 unit és 3 evang., összesen 62 polgári iskola, a harcban elesett 20 r. kat., 14 ref., 2 unit. és 3 evang., összesen

39 magyar polgári iskola. — A kisebbségi idő későbbi szakaszában létesült 2 r. kat., 1 ref. és 1 unitárius magyar gazdasági téli iskola. — 1919. május 12-én a román állam karhatalommal átvette az egyetem fakultásait. 1920 okt. 20-án megnyílt egy felekezetközi bölcsészeti fakultás a ref. teológia mellett „felekezetközi egyetem” címen, kiváló egyetemi tanárok vezetésével, de a kormány azt ugyanannak az iskolai évnek a végével bezáratta. — Az 1919—20. tanévben megnyílt új román egyetemre beiratkozott 2151 egy. hallgató között csupán 83 r. kat., 19 ref. és 3 unitárius akadt. A megszállás utolsó éveiben már 670 r. kat., 607 ref. és 96 unitárius egyetemi hallgató képviselte a magyarságot a kolozsvári egyetemen.

Barabás Endre a bécsi döntés utáni délerdélyi állapotokról is közöl egy néhány statisztikai adatot, melyek mutatják, hogy az egyházi kimutatások szerint 1941-ben Délerdélyben 193 teljes és 7 tagozati magyar elemi iskola működött, ebből 64 r. kat., 118 ref., 12 unitárius és 6 ev. népiskola. Nagyszebenben r. kat. leány és Nagyenyeden ref. fiú tanítóképző működik; r. kat. leánypolgári Gyulafehérváron, Brassóban, Nagyszebenben, Petrozsényban, Aradon, Temesváron és Lugoson, r. kat. fiú polgári Temesváron és ref. leánypolgári Brassóban; r. kat. főgimnázium Brassóban, Gyulafehérváron és Aradon; ref. fiúgimnázium Nagyenyeden; kat. leánykereskedelmi liceum Brassóban, ref. fiú kereskedelmi Brassóban és egy ref. kétéves ker. tanfolyam ugyancsak Brassóban; r. kath. gazdasági téli iskola Radnóton és ref. Nagyenyed—Csombordon. — A tanulmányt részletes tanulmányozásra minden magyar ember figyelmébe ajánljuk.

K. L.

FIGYELŐ

E rovatban magyar szemlék, könyvek unitárius vonatkozásaira mutatunk rá.

Magyar Protestánsok Lapja, 1944. évi március hóban megjelent számában írja a következőket: /

„Az unitáriusok büszkesége és kiváló püspöke Józan Miklós: **Szemtől-szembe** címmel kötetbe gyűjtötte az utóbbi időben elhangzott előadásait és rádiós beszédeit. A könyvet a kunyhók népének és a paloták lakóinak ajánlja — s valóban a könyv méltó volna arra, hogy minden ember a kunyhótól, a palotáig elolvassa, épüljön rajta. Rádiós igehirdetéseit, meggyőző erejű tanítások, gazdagon árad belőlük a meggyőződéses hit bátor és boldog megvallása. Ezek az igehirdetések az élet minden síkját fellelelik, választ adnak hétköznapi problémáinkra, gondjainkra, s ezenkívül megerősítenek, új utakra indítanak. Könyvének második része: az alkalmi előadások, arcképeket tartalmaznak, Dávid Ferenc, Zwingli, Luther, Channing Vilmos, II. Rákóczi, Bölöni Farkas, Ferencz József püspök alakjait idézi avatott tollal és biztos ítéletű szemmel. Kitűnően megrajzolt pompás miniatűrök, beállítva egy-egy magasabb szárnyalású tanítás keretébe. Végül függelékként az unitárius hit tanításait ismerteti: „**Mit hisznek az unitáriusok**“ címmel. Rövid, néhány oldalon világos, szabatos meghatározását találjuk az unitárius hitelveknek és igazságoknak. Józan Miklósnak ez az újabb könyve nagy ajándék, nemcsak az unitárius hívők számára, hanem minden keresztyén ember számára, aki magasabb, tisztult világot keres. Minerva kiadása“.